

Stortingets justiskomité
Justis- og beredskapsdepartementet
(sendt via e-post)

Vår referanse: 2021/54
Dato: 04/03/2021

Innspill – behov for utredning av mer presis regulering av politiets maktbruk overfor mindreårige

1. Om innholdet i dette brevet

NIM ønsker med dette brevet å gi merknader til behovet for regulering av politiets adgang til maktbruk overfor mindreårige som mer presist reflekterer menneskerettslige krav. Vårt brev er foranlediget av saken i Stavanger Aftenblad «Politimakt mot barn».¹ I saken finnes en oversikt over hva slags maktmidler som har blitt benyttet mot barn der politiet har bistått barnevernet, samt en oversikt over i hvilken utstrekning disse har blitt brukt.² Uten at NIM har hatt anledning til å gå inn i grunnlagsdokumentene Stavanger Aftenblad viser til, synes politiets bruk av tvangsmidler overfor barn å være mer utstrakt enn det NIM var klar over. I dette brevet drøfter vi reguleringen av maktbruk overfor mindreårige generelt, og vi behandler særskilt politiets maktbruk ved bistand til barnevernet.

Barneombudet har i brev 9. juni 2020 til Justis- og beredskapsdepartementet reist spørsmål om politiets hjemmel for bruk av tvang overfor barn i dag er for lite spesifikk, slik at forholdsmessighetsvurderingen blir for tilfeldig.³ Ombudet fremholder at reglene er så generelle og på et så overordnet nivå at det er fare for at de gir liten veiledning når ansatte i politiet står overfor en akutt situasjon der de skal vurdere tvangsbruk overfor barn. Ombudet reiser også spørsmål om det i for liten grad føres kontroll med tvangsbruken. Barneombudet ønsker at departementet går gjennom reglene for politiets tvangsbruk mot mindreårige.

NIM redegjør i det følgende for menneskerettslige rammer for politiets bruk av makt. Oppsummeringsvis gjelder følgende terskler for bruk av tvang overfor barn:

- Tvang kan som hovedregel bare benyttes overfor barn når det er strengt nødvendig, når alle andre virkemidler er forsøkt, men har vist seg utilstrekkelige og når formålet med tvangsbruken er å forhindre umiddelbar skade på barnet eller andre.

¹ 12. februar 2021, Stavanger Aftenblad s. 6-15. Det heter på s. 6 i saken at politiet på ett år utførte 2 800 oppdrag for barnevernet.

² Det står bl.a. på s. 8 i Stavanger Aftenblad 12. februar 2021 at det i protokoller er opplyst at politiet bl.a. har brukt tvangsmidler som håndjern, spythette og andre maktmidler (slik som bodycuffs, stripps m.m) overfor barn.

³ Brev fra Barneombudet 9. juni 2020 om «Behov for bedre regulering av politiets tvangsbruk overfor mindreårige» ombudets ref. 20/00366-1. Brevet er tilgjengelig [her](#). Barneombudet har også sendt brev til Politidirektoratet og Spesialenheten for politisaker vedr. regulering og klageordning for politiets tvangsbruk mot barn. Brevene er tilgjengelig [her](#).

- Det gjelder med andre ord et kvalifisert forholdsmessighetskrav ved bruk av makt overfor barn. Det har betydning for hvilke typer tvangsmidler man kan bruke overfor barn og i hvilke faresituasjoner. Adgangen til tvangsbruk vil bero på behovet for tvang, barnets alder, helsesituasjon og barnets sårbarhet forøvrig.

Vi presenterer også de reglene som i dag regulerer slik maktbruk.⁴ Disse reglene gjelder generelt, også overfor mindreårige. Gjennomgangen viser at verken politiloven eller politiinstruksen inneholder særskilte vilkår for når det kan brukes makt mot personer under 18 år. Videre inneholder verken politiloven eller politiinstruksen særskilte kvalifiserte forholdsmessighets- og nødvendighetskrav ved bruk av tvang overfor mindreårige.

Vi behandler deretter spørsmålet om behovet for utredning for å sikre at regelverk og retningslinjer på en god måte reflekterer menneskerettslige krav. Basert på gjennomgangen fremmer vi følgende anbefalinger:

- NIM tilråder at det utredes hvordan politiloven og politiinstruksen med tilhørende retningslinjer kan endres for mer presist å reflektere det menneskerettslige vernet mindreårige har ved bruk av makt.
- NIM tilråder at det utredes hvordan det kan gis mer presise og inngående retningslinjer for barnevernets involvering av politiet.

2. Menneskerettslige rammer

2.1 Innledning

Menneskerettighetene setter flere skranke for myndighetenes bruk av makt ovenfor enkeltpersoner. I hovedsak er de rettslige utgangspunktene like for voksne og barn, men terskelen for brudd på menneskerettighetene er lavere ved tvangsbruk mot barn. Vi gjennomgår først de generelle menneskerettslige rammene for bruk av makt i punkt 2.2, før vi i punkt 2.3 gjennomgår menneskerettslige skranke som særskilt gjelder bruk av makt mot barn.

Det er særlig forbudet mot umenneskelig og nedverdiggende behandling som er relevant å drøfte i relasjon til tvangsbruk overfor barn. Derfor behandles denne rettigheten først i det følgende. I punkt 2.2. nevner vi også kort enkelte skranke retten til privatliv og vern mot vilkårlig frihetsberøvelse setter for myndighetenes maktbruk. Retten til liv som skranke mot myndighetenes maktbruk drøftes ikke her, men i punkt 4 som særlig gjelder adgang til bruk av spyttbeskytter overfor barn.

2.2 Generelle menneskerettslige rammer for bruk av makt

Grunnloven § 93 andre ledd og EMK artikkel 3 setter skranke for politiets bruk av makt. Bestemmelsene oppstiller et absolutt forbud mot tortur, umenneskelig og nedverdiggende behandling og straff. Bruk av makt må anvendes på måter som ikke bryter med disse rammene.

---

⁴ Det er særlig politiets hjemler til å bruke makt etter politiloven § 6 og bistandsplikten etter politiloven § 2 nr. 5 – og disse bestemmelsenes tilhørende forskriftsregulering i politiinstruksen – som er relevante.

NIM er ikke kjent med at det finnes praksis fra Den europeiske menneskerettsdomstol (EMD) om bruk av håndjern, fotjern, belteseng eller lignende bindingsinstrumenter i tilknytning til barnevernet eller liknende institusjoners oppgaveløsning der barn er frihetsberøvet.⁵ Det finnes imidlertid praksis fra EMD som gjelder spørsmål om brudd på EMK artikkel 3 ved bruk av håndjern og sikkerhetseng mv. overfor voksne personer som er frihetsberøvet i forbindelse med *straffesak* (soning av straffedom).⁶ I disse sakene har EMD fremholdt at «ill-treatment» (dårlig behandling) må ha en viss alvorlighetsgrad for å falle inn under virkeområdet til EMK artikkel 3, og at fastleggelse av denne terskelen beror på alle forhold i saken, slik som varigheten av behandlingen, dens fysiske og mentale effekter og i noen tilfeller, personens kjønn, alder og vedkommendes helse.⁷

EMD har uttalt at bruk av håndjern eller bindingsinstrumenter («instruments of restraint») i tilknytning til lovlig frihetsberøvelse («lawful detention») normalt ikke vil være i strid med EMK artikkel 3, med mindre det innebærer maktbruk eller offentlig eksponering utover det som i rimelig utstrekning er nødvendig.⁸ Momenter i denne sammenhengen er fare for rømming og skade på person og ting.⁹ EMD har videre fremholdt at overfor frihetsberøvede personer kan bruk av fysisk makt som ikke er strengt nødvendig på bakgrunn av vedkommendes egen oppførsel, i prinsippet utgjøre et brudd på artikkel 3.¹⁰ NIM antar at det også vil kunne ha betydning hva slags bindingsinstrument det er tale om, ettersom det skal foretas en vurdering av hva som rimeligvis er nødvendig maktbruk. Kan man oppnå det samme med et mindre inngripende tiltak, skal dette velges i tråd med det grunnleggende minste inngreps prinsipp.

Det kan reises spørsmål om hvor langt de rettslige utgangspunktene EMD har oppstilt for saker om håndjern gjelder der det er tale om andre bindingsinstrumenter som har en annen funksjon, f.eks. fotjern.¹¹

Som nevnt har de refererte sakene handlet om lovlig frihetsberøvelse i forbindelse med straffeforfølgelse. Disse rettslige utgangspunktene for bruk av håndjern og andre bindingsinstrumenter gjelder imidlertid – utfra domstolens premisser – lovlig frihetsberøvelse, uten at det skilles mellom *grunnlagene* for frihetsberøvelse og eller typen institusjoner der frihetsberøvelsen skjer. Det kan tilsi at de rettslige utgangspunktene har overføringsverdi også utenfor fengselsituasjon, der en person er frihetsberøvet på andre grunnlag enn i forbindelse med straffeforfølgning eller soning. Vi har ikke funnet liknende uttalelser fra EMD i tilknytning til maktbruk gjennom bruk av bindingsinstrumenter ved

---

⁵ EMK artikkel 5 nr. 1 bokstav d gir bl.a. grunnlag for «frihetsberøvelse av en mindreårig ved lovlig pålegg for å føre tilsyn med hans oppdragelse» på nærmere vilkår.

⁶ Se f.eks. *Tali v. Estland* (66393/10), *Julin v. Estland* (16563/08, 40841/08, 8192/10 and 18656) og *A.T. v. Estland* (23183/15). EMD har ikke i de nevnte sakene uttrykkelig skrevet hvilket fengslingsgrunnlag det er tale om, men det fremgår av sakenes faktum at klagerne var frihetsberøvet i forbindelse med soning av fengselsstraff, jf. EMK artikkel 5 nr. 1 bokstav a.

⁷ Jf. *Tali* avs. 56, *Julin* avs. 118, *A.T.* avs. 54.

⁸ Jf. *Tali* avs. 58, *Julin* avs. 120.

⁹ *Tali* avs. 58, *Julin* avs. 120..

¹⁰ *Julin* avs. 121 og *Tali* avs. 59.

¹¹ Årsaken til at rekkevidden er usikker, er fordi disse utgangspunktene så langt vi har oversikt ikke er uttrykkelig uttalt av domstolen i saker som gjelder fotjern («shackles» og «ankle cuffs»), EMD synes imidlertid å anvende og legge til grunn terskelen om maktbruk eller offentlig eksponering ikke må være mer enn det som i rimelig utstrekning er nødvendig, se bl.a. *AT v. Estland* avs. 63 sammenholdt med avs. 55, *Korneykova and korneykov v. Ukraina* (56660/12) avs. 111. *Radkov og Sabev v. Bulgaria* (18938/07 and 36069/09) avs. 31.

frihetsberøvelse ut fra sosiale hensyn på grunnlag av mental sykdom eller rusmisbruk og i tilknytning til barnevern.¹²

Det finnes imidlertid praksis fra EMD som knytter seg til bruk av makt overfor personer som er frihetsberøvet på psykisk helseinstitusjon, der EMD angir terskelen for bruk av makt mot psykisk syke personer. *Aggerholm v. Danmark*¹³ gjaldt spørsmålet om bruk av belteseng, med belter rundt håndledd og ankler, på en person som var dømt til tvunget psykisk helsevern for straffbare handlinger. Vedkommende hadde diagnosen paranoid schizofreni.¹⁴ EMD fremholdt – som i sakene om frihetsberøvelse i forbindelse med soning i fengsel – at fastleggelse av terskelen for overtredelse av artikkel 3 beror på en helhetsvurdering. I den vurderingen inngår momenter som varigheten av behandlingen, dens fysiske og mentale følger og, personens kjønn, alder og helse. Videre vil formålet med behandlingen, sett i sammenheng med bakgrunnen for at den ble iverksatt, samt konteksten maktmidlet ble benyttet i, slik som den emosjonelle og følelsesmessig atmosfæren, få betydning.¹⁵ Domstolen fremholdt også at psykisk syke personer er særlig sårbare, og at sårbarheten særlig må tas i betraktning opp mot artikkel 3.¹⁶ Bruk av fysisk makt mot personer som er innlagt på psykiatriske sykehus må gjøres der det er siste utvei.¹⁷ EMD uttalte at følgende med henblikk på adgangen til bruk av bindingsinstrumenter:

«The Court observes that European and national standards ("...") are unanimous in declaring that physical restraints can be used only exceptionally, as a matter of last resort and when their application is the only means available to prevent immediate or imminent harm to the patient or others ("...")».¹⁸

Det sentrale er med andre ord at bruk av tvang bare kan benyttes som en aller siste utvei, og når andre mindre inngripende alternativer er forsøkt, og for å forhindre pågående eller umiddelbar fare for pasient eller andre. Uttrykket «physical restraints» synes å dekke også lettere bindingsinstrumenter slik som håndjern. Terskelen for bruken av denne type tvangsmidler i psykiatrien synes høyere gjennom vilkårene «immediate or imminent harm to the patient or others» sammenlignet med rettspraksisen som gjelder bruk av håndjern og andre bindingsinstrumenter i fengsel. NIM antar at denne praksisen har overføringsverdi for en person med tilsvarende helsesituasjon, men som sitter i fengsel. NIM antar at personenes sårbarhet og mentale helsetilstand har like stor betydning uavhengig av grunnlaget for frihetsberøvelsen, i hvert fall ved mer alvorlig tvangsmiddelbruk og bindingsinstrumenter. Imidlertid kan

---

¹² Se om grunnlag for frihetsberøvelse i disse tilfellene i EMK artikkel 5 nr. 1 bokstav d og e.

¹³ *Aggerholm v. Danmark* (45439/18). Dommen ble avsagt 15. sept. 2020, og ble rettskraftig 15. des.2020.

¹⁴ Selv om det ikke uttales uttrykkelig i saken, synes vedkommende å ha vært frihetsberøvet etter EMK artikkel 5 nr. 1 bokstav e.

¹⁵ *Aggerholm avs. 79-80. Se også Bureš v. Tsjekkia* (37679/08) avs. 84.

¹⁶ *Aggerholm avs. 81 og Bureš avs. 85*

¹⁷ *Aggerholm avs. 84 og Bureš avs. 95*

¹⁸ *Aggerholm avs. 95.* med videre henvisninger.bl.a. til «The European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT) standards (CPT/Inf/E (2002) 1- Rev. 2010) og "16th General Report (CPT/Inf (2006) 35". Se bl.a. førstnevnte s. 72 flg. om frihetsberøvelse av barn.

saksforholdene være ganske ulike, med henblikk på personenes tilstand og begrunnelsen for bruk av makt.¹⁹

Barn er en sårbar gruppe²⁰. NIM antar at en liknende terskel som den som EMD har oppstilt ved vurderingen av om det foreligger brudd på artikkel 3 i forbindelse med behandling overfor syke personer, i en rekke tilfeller også vil gjelde overfor mindreårige, noe vi kommer tilbake til nærmere nedenfor.

Etter forholdene kan retten til privatliv etter EMK artikkel 8 gi vern mot bruk av makt der behandlingen ikke er så alvorlig at den strider mot EMK artikkel 3.²¹ Bruk av håndjern og lignende kan etter forholdene utgjøre et inngrep i retten til privatliv etter EMK artikkel 8, som verner om personers moral og fysiske integritet.²²

NIM nevner for fullstendighetens skyld at EMK artikkel 5 etter omstendighetene også kan utgjøre en ramme på bakgrunn av den maktutøvelsen frihetsberøvelse kan innebærer. Gjennom at EMK artikkel 5 gir et vern mot frihetsberøvelse, gir den også et vern mot den maktutøvelsen frihetsberøvelsen kan innebære. Der en persons bevegelsesfrihet er sterkt begrenset kan det etter forholdene også utgjøre frihetsberøvelse etter EMK artikkel 5 selv om maktbruken er kortvarig «of a very short length» (f.eks. to timer).²³ Bruk av håndjern er ikke avgjørende for om personen skal anses frihetsberøvet.²⁴

2.3 Særlig om bruk av makt overfor mindreårige

Barn har de samme menneskerettighetene som voksne. Men fordi barn er spesielt sårbare og har særlige behov, har de også særskilte rettigheter.²⁵ I Grunnloven § 104 slås det fast at:

«Barn har krav på respekt for sitt menneskeverd. De har rett til å bli hørt i spørsmål som gjelder dem selv, og deres mening skal tillegges vekt i overensstemmelse med deres alder og utvikling.

Ved handlinger og avgjørelser som berører barn, skal barnets beste være et grunnleggende hensyn.

Barn har rett til vern om sin personlige integritet. Statens myndigheter skal legge forholdene til rette for barnets utvikling, herunder sikre at barnet får den nødvendige økonomiske, sosiale og helsemessige trygghet, fortrinnsvis i egen familie.»

¹⁹ Se til illustrasjons subsumsjonen til EMD i *Aggerholm* avs. 104 hvor domstolen sammenlikner faktum i saken med tidligere saker, som handlet om bruk av makt mot fengselsinnsatte, men uten å trekke inn selve grunnlaget for frihetsberøvelsen.

²⁰ Se nærmere om makt mot barn i punkt 2.2, og oppsummeringen i punkt 2.3.

²¹ *A.T v. Estland* avs. 56.

²² Jf. *A.T v. Estland* avs. 56.

²³ *Zelčs v. Latvia*, 20. februar 2020 (65367/16) avs. 36 og 40, *M.A. v. Kypros* (23. juli 2013 41872/10) avs.193, *Shimovolos v. Russland* (30194/09) avs. 49. *Gillan og Quinton v. Storbritannia* (4158/05) avs. 57.

²⁴ *M.A. v. Kypros* (41872/10) 23. juli 2013 avs. 193.

²⁵ Innst. 169 S (2012-2013) pkt. 1.8.14

Høyesterett har så langt NIM er kjent med ikke kommet med uttalelser om anvendelsen av denne bestemmelsen i saker som har overføringsverdi til spørsmålet om den typen tvangsbruk ovenfor barn som dette brevet omtaler.

FNs barnekonvensjon (barnekonvensjonen) artikkel 3 nr. 1 slår fast at hensynet til barnets beste skal være et grunnleggende hensyn «[v]ed alle handlinger som berører barn, enten de foretas av offentlige eller private velferdsorganisasjoner, domstoler, administrative myndigheter eller lovgivende organer.»

Barnekonvensjonen artikkel 12 slår fast barnets rett til å gi uttrykk for sine synspunkter:

«Partene skal garantere et barn som er i stand til å danne seg egne synspunkter, retten til fritt å gi uttrykk for disse synspunkter i alle forhold som vedrører barnet, og tillegge barnets synspunkter behørig vekt i samsvar med dets alder og modenhet.

For dette formål skal barnet særlig gis anledning til å bli hørt i enhver rettslig og administrativ saksbehandling som angår barnet, enten direkte eller gjennom en representant eller et egnet organ, på en måte som er i samsvar med saksbehandlingsreglene i nasjonal rett.»

FNs barnekomité har i en tolkningsuttalelse i en generell kommentar («General Comment») uttalt at sistnevnte rettighet må forstås som vidtgående, og at barnet må bli hørt hvis en sak omhandler det.²⁶ Ved praktiseringen av barns rett til å bli hørt, skal staten også ivareta hensynet til barnets beste og vurdere potensielle skadevirkninger for barnet ved å bli hørt.²⁷

Barnekomiteen har også kommet med en generell kommentar om barns rettigheter i rettssystemet.²⁸ Direkte gjelder kommentaren barns rettigheter der barnet enten er mistenkt, tiltalt eller dømt for en straffbar handling.²⁹ Komiteen definerer imidlertid i den forbindelse frihetsberøvelse som «any form of detention or imprisonment or the placement of a person in a public or private custodial setting, from which this person is not permitted to leave at will, by order of any judicial, administrative or other public authority».³⁰ I kommentaren tolkes bl.a. barnekonvensjonen artikkel 37 bokstav c, og den relevante delen av denne lyder:

---

²⁶ General Comment No. 12 (2009) CRC/C/GC/12 avs. 26.

²⁷ *Ibid.* avs. 21 flg. Se HR-2019-2301-A avs. 86 hvor Høyesterett med henvisning til den overnevnte kommentaren fra Barnekomiteen og General Comment No. 14 (2013) CRC/C/GC/14 avs. 43 skriver at «De uttalelsene fra Barnekomiteén som jeg her har vist til, viser at retten til å bli hørt i normaltilfellene skal være unntaksfri, men likevel slik at barnet ikke skal høres oftere enn nødvendig, og at konvensjonen skal forstås som et hele». Høyesterett har i en rekke saker lagt til grunn at generelle kommentarer fra barnekomiteen er en relevant rettskilde når innholdet av konvensjonsforpliktelsene skal fastlegges, se HR-2018-2096-A avs. 14 med henvisning til tidligere høyesterettspraksis. Hvilken vekt som skal legges på uttalelsene, beror blant annet på hvor godt de er forankret i konvensjonsteksten. Et annet sentralt moment er om det dreier seg om tolkningsuttalelser, eller om uttalelsen mer må sees som en tilråding om optimal praksis på konvensjonens område, jf. HR-2018-2096-A avs. 14. Se også HR-2020-663-S avs. 80 hvor Høyesterett bl.a. skriver at «Høyesterett har anvendt barnekonvensjonen i mange saker, og det er lagt stor vekt på Barnekomiteens generelle kommentarer, blant annet nr. 14 «on the right of the child to have his or her best interests taken as a primary consideration» (GC-2013-14-CRC)».

²⁸ General comment No. 24 (2019) CRC/C/GC/24.

²⁹ CRC/C/GC/24, avs. 5.

³⁰ CRC/C/GC/24. avs. 8 (under overskriften «Termonology») pkt. 3, med henvisning til United Nations Rules for the Protection of Juveniles Deprived of their Liberty (Havana Rules) art. 11 (b).

« Every child deprived of liberty shall be treated with humanity and respect for the inherent dignity of the human person, and in a manner which takes into account the needs of persons of his or her age».

Barnekomiteen uttaler om denne bestemmelsen at:

«(...) [r]estraint or force can be used only when the child poses an imminent threat of injury to himself or herself or others, and only when all other means of control have been exhausted.

Restraint should not be used to secure compliance and should never involve deliberate infliction of pain. It is never to be used as a means of punishment(...)».³¹

Barnekomiteens uttalelse tar direkte sikte på frihetsberøvelse i en institusjonell setting. Vi antar en lignende tilnærming vil gjelde også utenfor i operativt politiarbeid.

Barnekomiteens uttalelse synes etter sin ordlyd «can be used only» å være tolkningsuttalelse og ikke en anbefaling om optimal praksis. Uttalelsen knytter seg til «restrains» generelt uten å differensiere etter hvor inngripende tvangsmidler det gjelder. Det skilles ikke ut fra barnets alder eller sårbarhet. Videre omtales ikke omfattende skade på eiendom. NIM antar at uttalelsen må forstås som å gi uttrykk for en klar hovedregel, men at den ikke tar høyde for alle typetilfeller.

EMD har i flere dommer uttalt at barn er en særlig sårbar gruppe med behov for statens beskyttelse mot seriøse brudd på deres rettigheter.³² EMD har understreket at «ill treatment» kan ha større betydning, særlig psykologisk innvirkning, på barn enn på andre.³³ Domstolen har understreket at det er sentralt at myndighetene som håndhever regler og som er i kontakt med mindreårige tar unge barns sårbarhet i betraktning. Politiets oppførsel mot mindreårige kan etter EMDs praksis være i strid med artikkel 3 selv om samme maktanvendelse kunne vært akseptert mot voksne. Derfor må myndighetene vise mer årvåkenhet og selvkontroll i møte med barn.³⁴

Brudd på artikkel 3 skyldes typisk kroppslig skade eller intense psykiske skader. Men det kan etter omstendighetene foreligge brudd på artikkel 3 dersom det er tale om ydmykelse av et individ på måter som viser manglende respekt eller som undergraver vedkommendes menneskeverd, fordi det skaper frykt eller ydmykelse og bryter ned et individ psykisk eller fysisk. Domstolen har i den forbindelse understreket at all form for vold mot barn er uakseptabel. Videre har domstolen sagt at i relasjon til artikkel 3 og 8 er det relevant å se hen til barnets alder og behovet, der deres fysiske og moralske velferd er truet, for statlig beskyttelse.³⁵

NIM antar at en liknende terskel som den som EMD har oppstilt ved vurderingen av om det foreligger brudd på artikkel 3 i forbindelse med behandling overfor syke personer, jf. ovenfor i punkt 2.1, også vil gjelde overfor mindreårige, avhengig av grunnlaget for frihetsberøvelsen, barnets helsetilstand og alder

³¹ CRC/C/GC/24 avs. 95 bokstav f. Avsnitt 92-95 i den generelle kommentaren knytter seg til barnekonvensjonens artikkel 37 bokstav c), om behandlingen av og forholdene for barn som er frihetsberøvet.

³² Se Storkammersaken *Bouyid v. Belgia* (23380/09) avs. 52-53.

³³ *Bouyid* avs. 109.

³⁴ *Bouyid* avs. 110

³⁵ *Wetjen m.fl. v. Tyskland* avs. 73-74.

og andre forhold som kan påvirke barnets sårbarhet. Dette støttes etter vårt syn av kilder i tilknytning til barnekonvensjon, se nærmere ovenfor.

2.4. Oppsummering

Det følger av gjennomgangen at følgende terskler gjelder for bruk av tvang ovenfor barn:

- Tvang kan som hovedregel bare benyttes ovenfor barn når det er strengt nødvendig, når alle andre virkemidler er forsøkt, men har vist seg utilstrekkelige og når formålet med tvangsbruken er å forhindre umiddelbar skade på barnet eller andre.
- Det gjelder med andre ord et kvalifisert forholdsmessighetskrav ved bruk av makt overfor barn. Dette har betydning for hvilke typer tvangsmidler man kan bruke overfor barn og i hvilke faresituasjoner. Adgangen til tvangsbruk vil bero på behovet for tvang, barnets alder, helsesituasjon og barnets sårbarhet forøvrig.

3. Politiets adgang til maktbruk overfor mindreårige og barnevernets adgang til å kreve bistand fra politiet

3.1 Innledning

Vi drøfter i det følgende hvorvidt det norske regelverket for politiets bruk av makt mot barn, herunder ved bistand til barnevernet, i tilstrekkelig grad tar høyde for menneskerettslige krav. Verken politiloven eller politiinstruksen inneholder særskilte vilkår for når det kan brukes makt mot personer under 18 år. Videre inneholder verken politiloven eller politiinstruksen særskilte kvalifiserte forholdsmessighets- og nødvendighetskrav ved bruk av tvang overfor mindreårige. Vi anbefaler etter gjennomgangen derfor at disse reglene revideres. Avslutningsvis skisserer vi i punkt 3.3. reguleringsløsninger for å justere regelverket for å ta høyde for menneskerettslige krav ved bruk av makt mot barn.

3.2 Politiets bistandsplikt og rammer for maktbruk

De rettslige rammene for politiets bistandsplikt og bruk av tvang følger av politiloven, politiinstruksen og suppleres av flere retningslinjer og øvrige instruksjoner. Vi gir en oversikt over disse i det følgende.

Politoloven § 2 nr. 5 fastsetter at politiet på anmodning skal yte andre offentlige myndigheter vern og bistand under deres tjenesteutøvelse når dette følger av lov eller sedvane. I politiinstruksen kapittel 13 gis bl.a. regler for hvordan slike henvendelser skal behandles, og om gjennomføring av bistanden.

Politiet skal etter politiloven § 2 nr. 1 og 2 beskytte person og eiendom, samt forebygge kriminalitet og andre krenkelser av den offentlige orden og sikkerhet. Etter politiloven § 7 nr. 2 kan politiet gripe inn for å ivareta enkeltpersoners eller allmennhetens sikkerhet. Det må foreligge en kvalifisert risiko for at noen skal kunne bli skadet. Den mulige skade må normalt være av et visst omfang hvis inngrep skal kunne settes i verk. Også sikkerhetstrusler som er fremkalt av den som trues, vil kunne berettige inngrep.³⁶

³⁶ Ot.prp.nr.22 (1994–1995) Om lov om politiet (politiloven) til § 7, på s. 61.

Etter politiloven § 7 nr. 3 kan politiet gripe inn for å avverge eller stanse lovbrudd. Med lovbrudd menes straffbare handlinger objektivt sett. Inngrep forutsetter ikke at det er noen strafferettslig ansvarlig forøver.³⁷ Adgangen til å gripe inn er derfor ikke begrenset fordi det er et barn under den kriminelle lavalder på 15 år³⁸ begår handlingen. Samtidig vil lovbruddets grovhet og arten av den krenkede interesse vil være av betydning for om inngrep skal iverksettes. Politiet må utøve skjønn i ethvert tilfelle.³⁹

Det heter følgende i politiloven § 6 andre og fjerde ledd om alminnelige regler for hvordan polititjenesten skal utføres:

«Politiet skal ikke ta i bruk sterkere midler uten at svakere midler må antas utilstrekkelige eller uhensiktsmessige, eller uten at slike forgjeves har vært forsøkt. De midler som anvendes, må være nødvendige og stå i forhold til situasjonens alvor, tjenestehandlingens formål og omstendighetene for øvrig.»

...

«Politiet kan anvende makt under tjenesteutførelsen i den utstrekning det er nødvendig og forsvarlig.»

Henvisningen til «tjenesteutførelsen» utgjør rammen for politiets adgang til maktbruk. Hva som ligger i «tjenesteutførelsen» må fastsettes ut fra politiloven sammenholdt med annen lovgivning.

Barnevernloven § 6-8 gir regler om barnevernets – ved barneverntjenestens leder – adgang til å kreve bistand fra politiet ved gjennomføring av undersøkelser og ved fullbyrding av bestemte vedtak ved bruk av tvang. Terskelen for barnevernets involvering av politiet er i forarbeidene og rundskriv til bestemmelsen forutsatt å være høy.⁴⁰ Barnevernloven § 6-8 hjemler en adgang og en plikt for politiet til å bistå barnevernsmyndighetene ved gjennomføringen av nærmere angitte tvangsvedtak.⁴¹

Også andre grunnlag kan gi politiet adgang til å bistå barnevernet der det har omsorg og ansvar for barnet. Det kan også etter forholdene være grunnlag for å gripe inn etter politiets alminnelige bistandsplikt etter politiloven § 2. nr. 5 der barnevernet har omsorg for barnet.⁴² Det gjelder for eksempel der barnet har opphold på en barnevernsinstitusjon. Politiloven § 13 gir hjemmel for politiet til å foreta bestemte inngrep overfor barn.⁴³

---

³⁷ *Ibid.* s. 61.

³⁸ straffeloven § 20 første ledd.

³⁹ *Ibid.* s. 61.

⁴⁰ I Prop. 43 L (2011-2012), punkt 8 merknad til § 6-8, uttaler departementet i særmerknadene til bestemmelsen: «Bruk av politi for å gjennomføre undersøkelser og å iverksette tiltak er et dramatisk virkemiddel som bare bør benyttes i unntakstilfeller. Det vil være opp til politiet å vurdere på hvilken måte bistanden skal ytes i det enkelte tilfellet. Gjennomføringen av vedtaket må aldri overlates til politiet alene. Det forutsettes at barneverntjenesten er med som ansvarlig for gjennomføringen.»

⁴¹ Rt. 2004. 128 avs. 13.

⁴² Rt. 2004 s. 128 avs. 13 til 16.

⁴³ Politiloven § 13 gir på nærmere vilkår politiet hjemmel til å vise eller bringe hjem barn, ta hånd om barn ved alvorlig risiko for helse eller utvikling, samt vilkår for bruk av bekymringsamtale.

Politiets adgang til maktbruk etter politiloven er nærmere regulert i politiinstruksen.⁴⁴ Politiinstruksen § 3-1 om alminnelige regler om politiingrep første og andre ledd lyder som følger:

«Ved iverksettelse og gjennomføring av en tjenestehandling, kan politiet gripe inn på den måte og med de midler som er lovlige, og som finnes nødvendige og forholdsmessige i betraktning av situasjonens alvor, tjenestehandlingens art og formål og omstendighetene for øvrig.

Politiet skal ikke ta i bruk noe sterkere middel før mildere midler har vært forgjeves forsøkt, eller situasjonen tilsier at slike må antas utilstrekkelige eller uhensiktsmessige. Når forholdene tillater det skal målet derfor i første omgang søkes nådd gjennom råd, opplysning og tilrettevisning.»

Det heter i politiinstruksen § 3-1 sjette ledd:

«Tjenesteutøvelsen skal alltid være basert på respekt for de grunnleggende menneskerettigheter og det enkelte menneskes verdighet.»

Denne henvisningen er rettslig overflødig, fordi det følger av vårt system at menneskerettighetene ved motstrid går foran annen lovgivning. Men bestemmelsen har en pedagogisk funksjon, og understreker betydningen av at politiet har bevissthet rundt menneskerettslige krav.

Videre heter det i politiinstruksen § 3-2 om politiets bruk av makt første til tredje ledd:

«Politiet kan benytte makt under iverksettelse og gjennomføring av en tjenestehandling når dette følger av lov eller sedvane, og det ellers finnes klart nødvendig og forsvarlig i betraktning av situasjonens alvor, følgene for den maktanvendelsen rettes mot og forholdene for øvrig. Dessuten må de øvrige vilkår i § 3-1 være oppfylt.

Med makt menes her tvangsmessige fysiske inngrep mot person, og mot fast eller rørlig eiendom i tilfelle der denne eiendom blir påført skade.

Håndjern eller annet båndsel kan anvendes på person som under pågrepelse eller transport truer med eller gjør seg skyldig i vold, eller der forholdene gir grunn til frykt for at vedkommende vil utøve vold eller flykte. Dessuten kan slike midler brukes mot person som forsøker å påføre seg skade, og ellers for å hindre forspillelse av bevis.»

Politidirektoratet har kommet med flere instruksjoner om bruk av makt/ulike våpen. Instruksen RPOD-2017-10 presiserer rammene for bruk håndjern og annet båndsel, slagvåpen, OC-pepperspray og patruljehund.⁴⁵ Barn er ikke særskilt nevnt i instruksen fra 2017, selv om hensynet til barn må antas å kunne få betydning i den konkrete forholdsmessighetsvurderingen som instruksen legger opp til. I punkt 2.3. heter det blant annet:

«Spyttbeskytter kan brukes på person som spytter eller truer med å spytte på tjenesteperson eller andre, eller forholdene gir grunn til å frykte slik adferd.

⁴⁴ Forskrift 22. juni 1990 nr. 3963 om Alminnelig tjenesteinstruks for politiet (politiinstruksen) gitt med hjemmel i politiloven §§ 29 og 31.

⁴⁵ Instruksen erstatter RPOD-2007-4, som gjaldt bestemmelser om bruk av slagvåpen i politiet, som ikke omtalte barn særskilt.

Det skal foretas en fortløpende vurdering av om bruken av håndjern eller annet båndsel er nødvendig, forsvarlig og forholdsmessig, sett hen til mulighetene for å ha kontroll på personen uten bruk av slikt utstyr, hvilken belastning det innebærer for personen og forholdene for øvrig.

Rutinemessig bruk av håndjern eller annet båndsel skal ikke forekomme.»

Politiinstruksen kapittel 11 inneholder en særlig regulering av transport av pågrepne og innsatte, som «[s]å langt det passer» også gjelder for andre transporter som utføres av politiet, jf. politiinstruksen § 11-5. Det heter i instruksen § 11-3 annet punktum at «[n]år det foreligger fluktkfare bør det brukes transportjern eller håndjern».

Rundskrivet RPOD-2012-7 gjelder Helsetjenestens og politiets ansvar for psykisk syke – oppgaver og samarbeid. Det gis en kort omtale av barn i instruksen, i relasjon til å ivareta barn som pårørende eller mulig fornærmet.⁴⁶ Barn er ellers ikke særskilt omtalt.

Forskrift om bruk av politiarrest⁴⁷ og arrestinstruksen⁴⁸ regulerer mindreårige særskilt. Det fremgår av arrestforskriften § 3-1 annet punktum at der den innsatte under 18 år skal overføring skje snarest mulig og senest dagen etter pågripelsen. Fristen er på to døgn for personer under 18 år, jf. arrestforskriften § 3-1 første punktum. I arrestinstruksen fastsettes det blant annet at mindreårige ikke skal settes på celle eller annet låst rom med mindre det er tvingende nødvendig.⁴⁹ Videre fastsettes det at det skal til enhver tid tas særlig hensyn til mindreårige arrestanter slik at belastningen ved oppholdet i arresten blir minst mulig.⁵⁰ Det fastsettes også at mindreårige til enhver tid under oppholdet i politiarresten har mulighet til å ha samvær med arrestpersonell eller personell fra helse- og omsorgstjenesten eller barnevernet som befinner seg i lokalene.⁵¹

3. 3 Oppsummering og anbefaling

Som det fremgår av gjennomgangen ovenfor, inneholder ikke politiloven og politiinstruksen særskilte vilkår for når det kan brukes makt mot personer under 18 år. Selv om de gjennomgående peker på nødvendighets- og forsvarlighetskrav, inneholder verken politiloven eller politiinstruksen særskilte *kvalifiserte* forholdsmessighets- og nødvendighetskrav ved bruk av tvang overfor mindreårige, noe som er viktig for å sikre menneskerettighetene i praksis.

Til sammenligning stilles det etter straffegjennomføringsloven et kvalifisert nødvendighetshetskrav ved bruk av tvangsmidler overfor personer under 18 år; det kreves at disse er «tvingende nødvendig» sammenlignet med «strengt nødvendig» for personer over 18 år, jf. lovens § 38 andre ledd første

---

⁴⁶ Se RPOD-2012-7 kap. 4 og 5.3

⁴⁷ Forskrift om bruk av politiarrest (FOR-2006-06-30-749) gitt med hjemmel i straffeprosessloven § 183.

⁴⁸ Rundskriv 2018/011 (RPOD-2018-11) 9. november 2018 - Instruks for bruk av politiets arrester (arrestinstruksen).

⁴⁹ Instruks for bruk av politiets arrester (arrestinstruksen) punkt 5.

⁵⁰ Instruks for bruk av politiets arrester (arrestinstruksen) punkt 5.

⁵¹ Instruks for bruk av politiets arrester (arrestinstruksen) punkt 5.

punktum og tredje ledd første punktum.⁵² Tvangsmidler inkluderer blant annet hånd- og transportjern eller tilsvarende, som for eksempel strips. Den kvalifiserte terskelen ved bruk av tvangsmidler overfor barn i fengsel, ble foreslått videreført av regjeringen i Prop.143 L (2019–2020) og Stortinget traff lovvedtak i tråd med forslaget.⁵³

Etter vårt syn bør det vurderes et *kvalifisert* nødvendighets- og forholdsmessighetskrav ved bruk av makt overfor mindreårige etter reglene i politiloven. Det vil reflektere bedre enn etter gjeldende regler at det gjelder et strengere menneskerettslig vern ved tvangsbruk overfor barn og godt i samsvar med en del regelverkspraksis på om tvang overfor barn på sammenliknbare områder.

En slikt kvalifisert nødvendighets- og forholdsmessighetskrav kan også ledsages av dels en angivelse av i hvilke typesituasjoner politiet kan ha behov for å bruke et bestemt tvangsmiddel, dels en angivelse av når alternative tiltak typisk vil kunne avhjelpe behovet. Her hører også spørsmålet om hvilke alternative fremgangsmåter som bør benyttes først. Det er grenser for hvilke situasjoner man kan og bør vurdere på et generelt plan. Det bør imidlertid søkes å beskrive hva det minste inngreps prinsipp innebærer så langt det med rimelighet lar seg gjøre.

Et slikt kvalifisert nødvendighets- og forholdsmessighetskrav kan også ledsages av en mer presist og avgrenset angivelse av den faren som må foreligge forut for bruken av et bestemt tvangsmiddel. Det gjelder særlig krav til umiddelbar eller akutt fare. Det kan også være hensiktsmessig med en nærmere beskrivelse av faren, herunder om den omfatter vesentlig skade på eiendom.

Det kan også reises spørsmål ved om det hvilke tvangsmidler og kombinasjon av tvangsmidler det skal være adgang til å bruke overfor barn. Det gjelder blant annet spyttbeskytter og kombinasjonen av body cuff og spyttbeskytter. Vi viser til sammenlikning til at tvangsreguleringen innenfor psykisk helsevern bygger på at barn har et særskilt rett til vern om sin integritet. Etter psykisk helsevernloven er aldersgrensen 16 år for bruk av mekaniske tvangsmidler, jf. loven § 4-8 andre og tredje ledd.

4. Særlig om adgang til bruk av spyttbeskytter

Det fremgår av artikkelen fra Stavanger Aftenblad at spyttbeskytter er opplyst å ha blitt brukt mot barn i to tilfeller.⁵⁴ NIM drøfter i dette punktet særlig adgangen til bruk av spyttbeskytter ettersom bruk av dette maktmidlet kan tenkes å medføre brudd på EMK artikkel 2 og 3.

Som nevnt i punkt 3.2. ovenfor fremgår det av Instruks om bruk av enkelte typer maktmidler i politiet at spyttbeskytter kan brukes på person som spytter eller truer med å spytte på tjenesteperson eller andre, eller når forholdene gir grunn til å frykte slik adferd.⁵⁵ I tillegg legger instruksen opp til en konkret forholdsmessighetsvurdering. Det er ikke nevnt særskilt hvilke vurderinger som skal gjøres overfor barn.

⁵² Også i straffeprosessloven stilles det ulike kvalifikasjonskrav avhengig av om mistenkte/siktede/tiltalte er under 18, se f.eks. de alminnelige reglene for pågrepelse i straffeprosessloven § 171, og § 174 som sier at «[p]ersoner under 18 bør ikke pågripes hvis det ikke er særlig påkrevd». Se også § 183 første og annet ledd med ulike vilkår og fremstillingsfrist der den pågripne er over og under 18 år.

⁵³ Prop.143 L (2019–2020) punkt 9.4 på s. 34. og Lovvedtak 70 (2020–2021), se Innst. 215 L (2020–2021).

⁵⁴ 12. februar 2021, Stavanger Aftenblad s. 6-15, se s. 8. På samme sted står det at det i 108 tilfeller ikke er opplyst at dette maktmidlet har blitt brukt.

⁵⁵ RPOD-2017-10 punkt 2.3

Vi stiller oss tvilende til om denne terskelen for maktbruk ved bruk av spyttbeskytter reflekter de strenge menneskerettslige krav som gjelder for bruk av makt mot barn.

Vi viser til redegjørelsen for de menneskerettslige rammene ovenfor. NIM er ikke kjent med saker fra EMD der domstolen vurderer bruk av spyttbeskytter opp imot EMK artikkel 3 og 8. I flere avgjørelser med spesielle saksforhold har EMD vurdert bruk av hetter på hodet på voksne opp imot EMK artikkel 3. EMD har kommet til at bruk av hette som dekket hode i kombinasjon med håndjern overfor en særlig farlig person i tilknytning til en pågripelse, var i tråd med EMK artikkel 3.⁵⁶ Retten vektla at tiltaket varte i to timer, skjedde under nesten kontinuerlig tilsyn, at personen ikke protesterte mot bruken og at han på spørsmål opplyste at han kunne puste normalt. Videre var begrunnelsen for bruken av hetten var å unngå rømming samt forebygge at polititjenestepersonenes identitet ble kjent slik at mulige represalier kunne unngås.⁵⁷ Personen har både voksen og færemomentene (represalier) såpass spesielt at vi antar den gir svært liten generell veiledning for bruk av spyttbeskytter.

Det er grunn til å anta at EMD vil legge vekt på uttalelser fra FNs barnekomite av fastleggelsen av adgang til bruk overfor barn. FNs barnekomité, har som nevnt i punkt 2.3., uttalt at tvangsmidler og maktbruk mot barn bare kan brukes når barnet utgjør en umiddelbar fare for skade på seg selv eller andre og bare når andre kontrolltiltak har vært utilstrekkelige (“imminent threat of injury to himself or herself or others, and only when all other means of control have been exhausted”). I instruksene som regulerer bruk av spyttbeskytter brukes imidlertid terskelen «når forholdene gir grunn til å frykte slik adferd». Dette åpner etter sin ordlyd for tvangsbruk i flere tilfeller enn der det foreligger «umiddelbar fare», slik som barnekomiteen legger til grunn. I tillegg forutsetter barnekomiteen at maktbruk kun kan benyttes ved trussel om/fare for skade («threat of injury») og at maktbruken kun er berettiget ved fare for helseskade. Det vil kunne omfatte noen særlige tilfeller av spytting, f.eks. ved alvorlig smittsomme sykdommer. Risikoen for et betydelig ubehag vil imidlertid klart ikke vil være tilstrekkelig for å bruke spyttbeskytter overfor barn.

Det følger videre av Grunnloven § 93 første ledd og Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) artikkel 2 at enhver har rett til liv. Dette innebærer at myndighetene plikter å verne om livet til personer innenfor deres jurisdiksjon.⁵⁸ Forpliktelsen skjerpes ovenfor frihetsberøvede, som anses som særlige sårbare.⁵⁹ EMK artikkel 2 vil være krenket der myndighetene ikke har gjort det som med rimelighet kan forventes for å unngå en reell og umiddelbar risiko for tap av liv.⁶⁰ Etter EMK artikkel 2 plikter staten også å avstå fra maktbruk som kan føre til død, med unntak av der det er absolutt nødvendig for å forsvare en person mot livstruende vold, foreta en lovlig pågripelse eller hindre en person som holdes i lovlig forvaring i å flykte.

Bruk av spyttbeskytter gir en «inherent risk of asphyxiation (kvelning)» og nakkeskade, jf. EU-forordning 2019/124 pkt. 25, fortalen. I det medisinske tidskriftet «Journal of Forensic and Legal Medicine» fra 2019 heter det at spyttbeskytter kan maskere «signs of medical illness, posing a risk of suffocation». Det

---

⁵⁶ *Portmann v. Sveits (38455/06)* fra 2011.

⁵⁷ *Portmann. avs. 54*

⁵⁸ *Semache v. Frankrike (36083/16)* avs. 67.

⁵⁹ *Semache avs. 68.*

⁶⁰ *Semache avs. 72.*

advares mot at slike effekter kan forsterkes når spyttbeskytter anvendes sammen med andre maktmidler som håndjern og «leg restraints». NIM har merket seg at høyskolelektorene ved Kriminalomsorgens høgskole og utdanningscenter, Karianne Hammer og Sven-Erik Skotte, advarer mot at bruk av spyttebeskytter kan øke risikoen for kvelning når den brukes med bl.a. nedleggelse.

NIM er ikke kjent med noen helsefaglige vurderinger fra myndighetene knyttet til politiets adgang til bruk av spyttbeskytter. Vi har derfor advart mot innføring av hjemmel for dette i kriminalomsorgen uten en nærmere helsefaglig utredning.⁶¹ Overfor Justis- og beredskapsdepartementet har Politidirektoratet opplyst at politiet har benyttet spyttbeskytter i flere år.⁶² I disse årene er det ikke kjent at bruk av spyttbeskytter har forårsaket skade.⁶³ Så langt vi har oversikt, fremgår det ikke at opplysningene fra Politidirektoratet hvor mange tilfeller spyttbeskytter faktisk er brukt, og om det er brukt i situasjoner med tilleggsfaktorer som kan medføre kvelningsfare. Slik vi ser det er terskelen for bruk av spyttbeskytter ovenfor barn svært høy, og risikoen for å overtre forbudet mot umenneskelig og nedverdiggende behandling, er markant ved slik bruk. Dette taler for at dette tvangsmiddelet ikke brukes ovenfor barn.

Dersom spyttbeskytter skal videreføres som et maktmiddel politiet kan benytte, bør det etter vårt syn i det minste foreligge en vurdering fra helsemyndighetene av helserisiko ved faktisk bruk. Dersom spyttbeskytter medfører livstruende kvelning og død, vil staten kunne krenke EMK artikkel 2, jf. Grunnloven § 93. Den helsemessige risikoen ved spyttbeskytter bør etter vårt syn utredes særskilt.

5. Behov for nærmere retningslinjer om barnevernets involvering av politiet og politiets bistand til barnevernet - barns rett til å bli hørt og barnets beste

Barnevernloven § 6-8 gir regler om barnevernets – ved barneverntjenestens leder – adgang til å kreve bistand fra politiet ved gjennomføring av undersøkelser og ved fullbyrding av bestemte vedtak ved bruk av tvang. Bestemmelsen gir som nevnt i punkt 3.2. ovenfor en adgang og en plikt for politiet til å bistå barnevernsmyndighetene ved gjennomføringen av nærmere angitte tvangsvedtak. Terskelen for barnevernets involvering av politiet er, som nevnt, ifølge lovens forarbeider forutsatt å være høy.⁶⁴

Føringer fra forarbeidene om den høye terskelen for involvering av politiet, og forarbeidenes presiseringer om at gjennomføringen ikke må overlates til politiet alene, og at barnevernet skal være med og er ansvarlig for gjennomføringen, er fulgt opp i rundskriv fra Barne- og familiedepartementet om saksbehandling i barnevernssaker.⁶⁵ NIM er ikke kjent med andre retningslinjer om bruken av barnevernets adgang til å kreve politibistand. Vi er heller ikke kjent med retningslinjer som gjelder politiets bistand til barnevernet der politiets bistand bygger på andre grunnlag enn anmodning etter barnevernloven § 6-8.

---

⁶¹ Innspill - Prop. 143 L (2019–2020) av 10. januar 2021.

⁶² Prop. 143 L (2019-2020) 143 L punkt 9.4 på s. 33.

⁶³ Prop. 143 L (2019-2020) 143 L punkt 9.4 på s. 33.

⁶⁴ Se henvisninger i fotnote 40 til uttalelser om terskelen.

⁶⁵ Q -2002-1036 (Q-1036), Saksbehandling i barneverntjenesten. Retningslinjer til lov om barneverntjenester av 17. juli 1992 nr. 100, under overskriften «Iverksetting av vedtak».

Myndigheten etter barnevernloven § 6-8 omfatter ganske forskjellige typer undersøkelser og typer vedtak etter barnevernloven. Vi mener det er behov for å gi nærmere retningslinjer med sikte på sikre en betryggende oppfyllelse av menneskerettslige krav ved maktbruk overfor barn. Det gjelder blant annet utformingen av og innholdet i barnevernets anmodning om bistand, hvordan barnevernet skal bistå ved gjennomføringen, herunder tilsyn fra barnevernspersonell og helsepersonell. Det kan også gjelde utarbeidelse av rapport og foreleggelse for tilsynsmyndigheten. Det er etter vårt syn også behov for nærmere retningslinjer for barns rett til å bli hørt. NIM stiller også spørsmål ved om det er grunn til å gi nærmere retningslinjer om politiets bistand til barnevernvernet basert på andre grunnlag enn anmodning etter barnevernloven § 6-8. Et sentralt poeng med en slik gjennomgang, er å lage gode regler som ivaretar de grunnleggende menneskerettslige minste inngreps prinsipp og barnets beste. Tiltak ovenfor barn må gjennomføres på en så skånsom måte som mulig, og underlegges kontrollmekanismer som sikrer mot overdreven tvangs-/maktbruk.

6. Anbefalinger

- NIM tilrår at det utredes hvordan politiloven og politiinstruksen med tilhørende retningslinjer kan endres for mer presist å reflektere det menneskerettslige vernet mindreårige har ved bruk av makt.
- NIM tilrår at det utredes hvordan det kan gis mer presise og inngående retningslinjer for barnevernets involvering av politiet.

Vennlig hilsen
for Norges institusjon for menneskerettigheter

Adele Matheson Mestad
Direktør

Vilde Jalleni Tennfjord
Rådgiver